

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКА УКРАЇНИ
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Кафедра філософії та теорії права

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІСТОРІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА

Освітній рівень: БАКАЛАВР.

Галузь знань: 08 Право.

Спеціальність: 081 Правознавство.

Факультет: Юридичний.

Чернівці 2016 рік

Робоча програма з історії європейського права для студентів 1 курсу денної і заочної форм навчання за напрямом підготовки «Право», спеціальністю «Правознавство» „29” серпня 2016 року.

Розробники: доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри філософії та теорії права Никифорак М.В., кандидат юридичних наук, доцент Максимюк О.Д.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри філософії та теорії права

Протокол від “29” серпня 2016 року № 1

Завідувач кафедри філософії та теорії права

_____ (Никифорак М.В.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

“29” серпня 2016 року

Схвалено методичною комісією вищого навчального закладу за напрямом підготовки (спеціальністю) 6.040301 «Право».

Протокол від “29” серпня 2016 року № 1

“29” серпня 2016 року Голова _____ (Савчук С.В.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

©Никифорак М.В., 2016 р.
©Максимюк О.Д., 2016 р.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 0304 -Право (шифр і назва)	Нормативна	
	Напрямок підготовки 6.030401-Правознавство (шифр і назва)		
Модулів – 2	Спеціальність (професійне спрямування): «Право»	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 4		2016-й	2016-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин - 120		1-й	1-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента - 4	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	30 год.	12 год.
		Практичні, семінарські	
		30 год.	2 год.
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		60 год.	106 год.
Індивідуальні завдання: год.			
Вид контролю: іспит			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 1/1

для заочної форми навчання – 1/8

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни “Історія європейського права” є хронологічне вивчення правових інститутів окремих країн Європи, з’ясування особливостей реалізації загальних закономірностей історичного розвитку права.

Основними завданнями вивчення дисципліни “Історія європейського права” є вироблення у студентів вміння:

- на основі аналізу нормативно-правових актів, які відносяться до різних періодів розвитку права, на прикладі провідних країн Європи, давати загальну характеристику правових явищ і процесів;

- використовуючи загальнонаукові та конкретно-наукові методи історико-правової науки для аналізу сучасного законодавства та пам’яток права, визначати головні характерні риси й закономірності сучасного права, виходячи з розуміння генезису основних галузей права у державах Європи;

- на основі порівняльно-правового аналізу пам’яток права та сучасного законодавства, встановлюючи причинно-наслідкові зв’язки між історико-правовими явищами та визначати загальні закономірності права в європейських країнах;

- на основі аналізу сукупності юридичних явищ та процесів, які мали місце в різні історичні періоди, використовуючи порівняльно-правовий та конкретно-юридичний методи, визначати особливості правозастосувальної діяльності органів державної влади європейських країн;

- за результатами аналізу сукупності юридичних явищ та процесів, використовуючи методологічну базу історико-правової науки, визначати основні напрямки та принципи правозастосувальної діяльності органів державної влади європейських країн.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

- поняття предмету історії європейського права;
- методи вивчення історії європейського права;
- структуру навчальної дисципліни;
- джерела вивчення історії європейського права;
- основні риси права країн Європи в різні історичні періоди.

вміти :

- на основі аналізу нормативно-правових актів, які відносяться до різних періодів розвитку права, давати загальну характеристику правових явищ та процесів;
- характеризувати джерела права країн Європи в різні історичні періоди;
- аналізувати характерні риси сучасного права, виходячи із розуміння генези основних галузей права у державах Європи в різні історичні часи.

2. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. Античне та середньовічне європейське право

Тема 1. Вступ до історії європейського права

(2 год)

Поняття «Європа» та «європейське право». Зміст понять «Західна Європа» та «Східна Європа».

Предмет історії європейського права як науки і навчальної дисципліни. Місце історії європейського права в системі юридичних наук та в системі юридичної освіти.

Методи вивчення історії європейського права. Джерела вивчення історії європейського права. Історіографія історії європейського права.

Тема 2. Античне європейське право (2 год.)

Поняття античності. Зародження античного європейського права. Джерела та основні риси права Стародавньої Греції. Закони Драконта. Основні етапи історії римського права. Джерела римського права найдавнішого, класичного і посткласичного періодів. Кодифікації римського права. Закони XII таблиць. Преторське право. Право приватне і право публічне. Право народів.

Тема 3. Середньовічне європейське канонічне право (1 год.)

Поняття середньовіччя. Поняття канонічного права. Канонічне право та римське право. Система канонічного права. Обмеження церковної юрисдикції. Структурні елементи системи канонічного права: канонічне спадкове право, канонічне право власності, канонічне договірне право, канонічне шлюбно-сімейне право.

Тема 4. Загальні тенденції розвитку середньовічного європейського світського права (1 год.)

Виникнення середньовічних теорій світського правління та світського права. Формування системи феодалного права. Маноріальне право. Торгове право. Міське право. Королівське право.

Тема 5. Середньовічне право Франції (2 год.)

Загальна характеристика пам'яток права середньовічної Франції. Кутюми та їх збірники. Рецепція римського права. Канонічне право. Міське право. Королівські акти. Ордонанс у сфері кримінального права 1670р.. Ордонанс у сфері цивільного права 1731 р.. Ордонанс 1735 р. про заповіт. Морський ордонанс 1681р. Статут про торгівлю 1673р.. «Чорний кодекс» 1685р. Основні риси права середньовічної Франції.

Тема 6. Середньовічне право Німеччини (1 год.)

Загальна характеристика правової системи середньовічної Німеччини. Станові галузі права. Право земське. Право ленне. Право канонічне. Право міське. Магдебурське право. Право двірське. Законодавство королів. Статути про земський мир. Майнцький статут. Выборчі капітуляції. Рецепція римського права. Звід цивільних законів. Модернізовані пандекти. Саксонське та Швабське зеркала. Золота булла 1356р.. «Кароліна». Основні риси права середньовічної Німеччини.

Тема 7. Середньовічне право Англії (2 год.)

Англосаксонський період історії англійського права. Становлення загального права. Визначення загального права. Категорії та поняття англійського загального права. Загальне право та право справедливості. Велика хартія вільностей про правове становище різних соціальних груп. Велика хартія вільностей про правосуддя. Історичне значення Великої хартії вільностей.

Модуль 2. Європейське право нового та новітнього часу

Тема 8. Основні тенденції розвитку європейського права в новий час (2 год.)

Поняття нового часу. Економічні, соціальні та культурні умови розвитку права у 1500-1800рр. Значення природного права та ідей просвітництва для розвитку права. Принципи природного права. Аргументація представників природно-правової думки. Природне право та просвітництво. Кодифікація законів епохи просвітництва. Інституційні реформи та правові нововведення (1800-1914рр.).

Тема 9. Право Франції в новий час (2 год.)

Конституційний розвиток Франції у новий час. Цивільний кодекс Наполеона 1804 р. Кримінальний кодекс 1810 р. Кримінально-процесуальний кодекс 1810 р.

Тема 10. Право Німеччини в новий час (2 год.)

Джерела права. Загальна характеристика, система та зміст німецького Цивільного кодексу 1896 р. Основні інститути. Юридичні особи. Договори та зобов'язання. Право власності та володіння. Шлюб і сім'я. Характерні риси спадкового права. Торговий кодекс 1897 р. Кримінальні кодекси 1810 і 1871 рр. Історія створення та зміст Німецького цивільного уложення.

Тема 11. Англійське право нового часу (2 год.)

Еволюція загального права Англії. Особливості формування англійського статутного права. Верховенство статутів. Види статутного права. Співвідношення загального і статутного права. Юриспруденція Бректона та Едварда Кука. Основні риси права Англії в новий час.

Тема 12. Актуальні проблеми новітньої історії розвитку публічного права західноєвропейських країн (2 год.)

Публічне право. Основні риси публічного права Великобританії. Новітнє публічне право Франції. Основні риси новітнього публічного права Німеччини.

Тема 13. Актуальні проблеми новітньої історії приватного права західноєвропейських країн (2 год.)

Приватне право. Основні риси приватного права Великобританії. Новітнє приватне право Франції. Основні риси новітнього приватного права Німеччини.

Тема 14. Актуальні проблеми новітньої історії права східноєвропейських країн (2 год.)

Поняття Східної Європи. Конституційне законодавство країн Східної Європи у другій половині 40-х – першій половині 50-х рр.. Основні риси новітнього права у країнах Східної Європи.

Тема 15. Наднаціональне європейське право (1 год)

Європейське суспільство. Європейський Союз. Поняття європейського права. Історичні етапи розвитку європейського права. Структура європейського права. Наднаціональність у європейському праві.

Тема 16. Основні етапи історії західної європейської юриспруденції (2 год.)

Загальна характеристика історії західноєвропейської юридичної думки. Антична юриспруденція. Середньовічна західноєвропейська юриспруденція. Перше юридичне століття. Західноєвропейська юриспруденція нового часу. Друге юридичне століття. Сучасна західноєвропейська юридична наука.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	ін д	с.р.		л	п	лаб	ін д	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1. Античне та середньовічне європейське право												
Змістовий модуль 1.												
Тема 1. Європа і європейське право як історико-правові поняття	4	2	2			4	1	1				7
Тема 2. Античне європейське право	4	2	2			4	2	2				7
Тема 3. Середньовічне європейське канонічне право	3	1	2			4	1	1				7
Тема 4. Загальні тенденції розвитку середньовічного європейського світського права	3	1	2			4	1	1				7
Тема 5. Середньовічне право Франції	4	2	2			4	1	1				7
Тема 6. Середньовічне право Англії	4	2	2			4						7
Тема 7. Середньовічне право Німеччини	4	2	2			4						7
Разом за змістовим модулем 1	26	12	14			28	6	6				49
Модуль 2. Європейське право нового та новітнього часу												
Тема 8. Основні тенденції розвитку європейського права в новий час	4	2	2			4	1	1				7
Тема 9. Англійське право нового часу	4	2	2			4	1	1				7

Тема 10. Право Франції в новий час.	4	2	2			4	1	1				7
Тема 11. Право Німеччини в новий час	4	2	2			4	1	1				7
Тема 12. Актуальні проблеми новітньої історії публічного права західноєвропейських країн	6	4	2			4	1	1				8
Тема 13. Актуальні проблеми новітньої історії приватного права західноєвропейських країн	4	2	2			4						7
Тема 14. Актуальні проблеми новітньої історії права східноєвропейських країн	4	2	2			4	1	1	2			7
Тема 15. Наднаціональне європейське право.	2	1	1			4						7
Тема 16. Основні етапи історії західної європейської юриспруденції	2	1	1									
Разом за модулем 2	34	18	16			32	6	6				
ІНДЗ			-	-		-			-	-	-	
Усього годин	60	30	30			60	12	12	2			106

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Закони XII таблиць	2

2	Салічна правда	2
3	Пам'ятки права середньовічної Франції	2
4	Велика Хартія Вільностей 1215р.	2
5	Пам'ятки права середньовічної Німеччини	2
6	Середньовічне англійське загальне право	2
7	Середньовічне англійське статутне право	2
8	Кодекс Наполеона 1804р.	2
9	Німецьке цивільне уложення 1896р.	2
10	Австрійське цивільне уложення 1811р.	2
11	Законодавство нацистської диктатури в Німеччині	2
12	Конституція V республіки у Франції	2
13	Основні тенденції розвитку новітнього права Великобританії	2
14	Основні етапи історії західної європейської юриспруденції	2
15	Лісабонський договір як джерело європейського наднаціонального права	2

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Європа і європейське право як історико-правові поняття	4
2	Античне європейське право	4
3	Середньовічне європейське канонічне право	4
4	Загальні тенденції розвитку середньовічного європейського світського права	4
5	Середньовічне право Франції	4
6	Середньовічне право Англії	4
7	Середньовічне право Німеччини	4
8	Основні тенденції розвитку європейського права в новий час	4
9	Англійське право нового часу	4
10	Право Франції в новий час	4
11	Право Німеччини в новий час	4
12	Актуальні проблеми новітньої історії публічного права західноєвропейських країн	4
13	Актуальні проблеми новітньої історії приватного права західноєвропейських країн	4
14	Актуальні проблеми новітньої історії права східноєвропейських країн	3
15	Наднаціональне європейське право	3

16	Основні етапи історії західної європейської юриспруденції	2
	Разом	60

9. Індивідуальні завдання

1. Закони Драконта.
2. Норми публічного права в Законах XII таблиць.
3. Правове становище основних соціальних груп Римської республіки за Законами XII таблиць.
4. Основні риси Салічної правди.
5. «Кутюми Бовезі» як джерело права середньовічної Франції.
6. Роль Великої хартії вільностей в конституційному розвитку Англії.
7. Велика хартія вільностей про правосуддя.
8. «Золота булла» як джерело державного права середньовічної Німеччини.
9. Правове становище основних груп населення Німеччини за «Саксонським зерцалом».
10. Злочин і покарання за «Кароліною».
11. Історія створення Французького цивільного кодексу 1804р.
12. Система і доктрина Французького цивільного кодексу 1804р.
13. Кримінальний кодекс Франції 1810р.
14. Кримінально-процесуальний кодекс Франції 1810р.
15. Види статутного права Англії.
16. Кодифікація австрійського цивільного права.
17. Німецьке цивільне уложення 1896р.
18. Загальна характеристика Конституції Франції 1958р.
19. Загальне прецедентне право Англії.
20. Основні положення Лісабонського договору.

10. Методи навчання

- пояснювально-ілюстративний метод;

- репродуктивний метод;
- метод проблемного викладення;
- частково-пошуковий (евристичний);
- дослідницький метод

11. Методи контролю

Основними методами контролю знань, умінь і навичок студентів, які використовуються в процесі вивчення дисципліни, є усна, письмова та тестова перевірка знань.

Основними формами контролю, що полягає в оцінці засвоєння студентами навчального матеріалу є:

1. Поточний контроль:

- Усне опитування
- Письмове контрольне опитування
- Реферативні доповіді
- Тестування
- Термінологічний диктант

2. Підсумковий контроль:

- Іспит

Оцінювання знань студентів здійснюється за результатами поточного та підсумкового контролю

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота	Підсум-	Су-
---	---------	-----

		Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2		Ковий тест (екзамен)	ма
3	Європа і європейське право як історико-правові поняття.	1	Т				
4	Античне європейське право.	2	Т				
4	Середньовічне європейське канонічне право.	3	Т				
4	Загальні тенденції розвитку середньовічного європейського світського права.	4	Т				
4	Середньовічне право Франції	5	Т				
3	Середньовічне право Англії.	6	Т				
3	Середньовічне право Німеччини.	7	Т				
3	Основні тенденції розвитку європейського права в новий час	8	Т				
3	Англійське право нового часу.	9	Т				
3	Право Франції в новий час.	10	Т				
3	Право Німеччини в новий час.	11	Т				
4	Актуальні проблеми новітньої історії публічного права західноєвропейських країн.	12	Т				
2	Актуальні проблеми новітньої історії приватного права західноєвропейських країн.	13	Т				
2	Актуальні проблеми новітньої історії права східноєвропейських країн.	14	Т				
3	Наднаціональне європейське право.	15	Т				
2	Основні етапи історії західної європейської юриспруденції.	16	Т				
50							
100							

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
69-74	D	задовільно	
50-68	E		
35-49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення
ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО
ПРАВА»

Тема 1. ЗАКОНИ XII ТАБЛИЦЬ

План семінару

1. Історичні умови та джерела створення "Законів XII таблиць".
2. Право власності.
3. Зобов'язання.
4. Правове регулювання сімейно-шлюбних відносин.
5. Злочин і покарання.
6. Судовий процес.

Література:

1. Історія держави і права зарубіжних країн : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Л. М. Маймескулов, Д. А. Тихоненков, В. В. Россіхін, С. І. Власенко ; за ред. Маймескулова. – Х. : Право, 2011. – С. 172-188.
2. Історія держави і права зарубіжних країн. Хрестоматія: Навч. посіб. для студентів юрид. спец. вищих закладів освіти / За ред. В.Д. Гончаренка. – К.: Видавничий дім "Ін Юре", 2002. – С. 75-105.
3. *Никифорак М.В., Максимюк О.Д.* Історія держави і права зарубіжних країн: Методичні матеріали до семінарських занять з історії держави і права зарубіжних країн. – Чернівці : Зелена Буковина, 2012. – С. 39-64.
4. *Страхов М.М.* Історія держави і права зарубіжних країн: Підручник. – Харків: Право, 1999. – С. 37-40, 43-44, 51-58, 60-71.
5. *Тищик Б.Й.* Історія держави і права країн Стародавнього світу: Навч. посібник. – Львів: Світ, 2001. – С.220-221, 231-236, 246-269, 298-317, 328-335, 341-347.
6. *Шевченко О.О.* Історія держави і права зарубіжних країн. Навч. посіб. для студентів юрид. вузів та факультетів – К.: Олан, 2001. – С. 56-67.

Тема 2. САЛІЧНА ПРАВДА

План семінару

1. "Салічна правда" – пам'ятка звичаєвого права франків.
2. Свобода і власність.
3. Зобов'язання.
4. Сімейно-шлюбне і спадкове право.
5. Злочин і покарання.
6. Суд і процес.

Література:

1. Історія держави і права зарубіжних країн : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Л. М. Маймескулов, Д. А. Тихоненков, В. В. Россіхін, С. І. Власенко ; за ред. Маймескулова. – Х. : Право, 2011. – С. 294-298.
2. Історія держави і права зарубіжних країн. Хрестоматія: Навч. посіб. для студентів юрид. спец. вищих закладів освіти / За ред. В.Д. Гончаренка. – К.: Видавничий дім "Ін Юре", 2002. – С.106-122.
3. *Никифорак М.В., Максимюк О.Д.* Історія держави і права зарубіжних країн: Методичні матеріали до семінарських занять з історії держави і права зарубіжних країн. – Чернівці : Зелена Буковина, 2012. – С. 65-82.
4. *Шевченко О.О.* Історія держави і права зарубіжних країн. Навч. посіб. для студентів юрид. вузів та факультетів. – К.: Олан, 2001. – С. 68-77.
5. Всеобщая история государства и права. Учебник для вузов в двух томах. Том 1. Древний мир и средние века / Под ред. В. А. Томсинова. М.: ИКД «Зерцало-М», 2011. – С. 383-393.

Тема 3. ПАМ'ЯТКИ ПРАВА СЕРЕДНЬОВІЧНОЇ ФРАНЦІЇ

План семінару

1. Кутюми та їх збірники.
2. Рецепція римського права.
3. Канонічне право.
4. Міське право.
5. Акти королівської влади та Генеральних штатів.

Література:

1. Історія держави і права зарубіжних країн : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Л. М. Маймескулов, Д. А. Тихоненков, В. В. Россіхін, С. І. Власенко ; за ред. Маймескулова. – Х. : Право, 2011. – С. 311-313.
2. Історія держави і права зарубіжних країн. Хрестоматія: Навч. посіб. для студентів юрид. спец. вищих закладів освіти / За ред. В.Д. Гончаренка. – К.: Видавничий дім “Ін Юре”, 2002. – С. 123-138.
3. *Никифорак М.В., Максимюк О.Д.* Історія держави і права зарубіжних країн: Методичні матеріали до семінарських занять з історії держави і права зарубіжних країн. – Чернівці : Зелена Буковина, 2012. – С. 123-140.
4. *Страхов М.М.* Історія держави і права зарубіжних країн: [Підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих закладів освіти]. – Харків: Право, 1999. – С. 102-105, 110-113.
5. *Шевченко О.О.* Історія держави і права зарубіжних країн. Навч. посіб. для студентів юрид. вузів та факультетів. – К.: Олан, 2001. – С. 78-88.

Тема 4. ВЕЛИКА ХАРТІЯ ВІЛЬНОСТЕЙ 1215 Р.

План семінару

1. Соціально-політичні передумови Великої хартії вільностей.
2. Велика хартія вільностей про правове становище різних суспільних груп:
 - а) хартія і церква;
 - б) хартія і барони;
 - в) хартія та інші стани.
3. Велика хартія вільностей про правосуддя.
4. Історичне значення Великої хартії вільностей.

Література:

1. Історія держави і права зарубіжних країн : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Л. М. Маймескулов, Д. А. Тихоненков, В. В. Россіхін, С. І. Власенко ; за ред. Маймескулова. – Х. : Право, 2011. – С. 311-313.
2. Історія держави і права зарубіжних країн. Хрестоматія: Навч. посіб. для студентів юрид. спец. вищих закладів освіти / За ред. В.Д. Гончаренка. – К.: Видавничий дім “Ін Юре”, 2002. – С. 224-245.
3. *Никифорак М.В., Максимюк О.Д.* Історія держави і права зарубіжних країн: Методичні матеріали до семінарських занять з історії держави і права зарубіжних країн. – Чернівці : Зелена Буковина, 2012. – С. 123-140.
4. *Страхов М.М.* Історія держави і права зарубіжних країн: [Підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих закладів освіти]. – Харків: Право, 1999. – С. 92-96, 98, 105-108, 110-125.
5. *Шевченко О.О.* Історія держави і права зарубіжних країн. Навч. посіб. для студентів юрид. вузів та факультетів. – К.: Олан, 2001. – С. 89-98.
6. *Страхов Н.Н.* Государство и право феодальной Англии. – Харьков: Харьков. юрид. ин-т, 1964. – С. 8-19.

Тема 5. ПАМ'ЯТКИ ПРАВА СЕРЕДНЬОВІЧНЬОЇ НІМЕЧЧИНИ

План семінару

1. Загальна характеристика правової системи середньовічної Німеччини
2. Джерела права:
 - а) «Саксонське зеркало»;
 - б) «Швабське зеркало»;
 - в) «Золота булла»;
 - в) міське право;
 - в) римське право;
 - г) загальноімперське законодавство;
 - д) «Кароліна».

Література:

1. Історія держави і права зарубіжних країн : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Л. М. Маймескулов, Д. А. Тихоненков, В. В. Россіхін, С. І. Власенко ; за ред. Маймескулова. – Х. : Право, 2011. – С. 311-313.
2. Історія держави і права зарубіжних країн. Хрестоматія: Навч. посіб. для студентів юрид. спец. вищих закладів освіти / За ред. В.Д. Гончаренка. – К.: Видавничий дім “Ін Юре”, 2002. – С. 150-221.
3. *Никифорак М.В., Максимюк О.Д.* Історія держави і права зарубіжних країн: Методичні матеріали до семінарських занять з історії держави і права зарубіжних країн. – Чернівці : Зелена Буковина, 2012. – С. 123-140.
4. *Страхов М.М.* Історія держави і права зарубіжних країн: [Підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих закладів освіти]. – Харків: Право, 1999. – С. 239-252.
5. *Шевченко О.О.* Історія держави і права зарубіжних країн. Навч. посіб. для студентів юрид. вузів та факультетів. – К.: Олан, 2001. – С. 99-111.

Тема 6. СЕРЕДНЬОВІЧНЕ АНГЛІЙСЬКЕ ЗАГАЛЬНЕ ПРАВО

План семінару

1. Формування англійського загального права.
2. Формування права справедливості.
3. Співвідношення загального права та законодавства.

Література:

1. *Аннерс Э.* История европейского права (пер. со швед.) / Ин-т Европы. – М. : Наука, 1994. – С. 194-208.
2. *Берман Г.Дж.* Западная традиция права: эпоха формирования / Пер. с англ. – 2-е изд.- М. : Изд-во МГУ: Издательская группа ИНФРА-М. – НОРМА, 1998. – С. 417-430.
3. *Давид Р., Жоффре-Спинози К.* Основные правовые системы современности: Пер. с фр. В.А. Туманова. – М. : Междунар. Отношения, 1999. – С. 208-236.
4. Історія держави і права зарубіжних країн : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Л. М. Маймескулов, Д. А. Тихоненков, В. В. Россіхін, С. І. Власенко ; за ред. Маймескулова. – Х. : Право, 2011. – С. 311-313.
5. *Никифорак М.В., Максимюк О.Д.* Історія держави і права зарубіжних країн: Методичні матеріали до семінарських занять з історії держави і права зарубіжних країн. – Чернівці : Зелена Буковина, 2012. – С. 123-140.
6. *Страхов Н.Н.* Государство и право феодальной Англии. – Харьков: Харьков. юрид. ин-т, 1964. – С. 8-19.

Тема 7. СЕРЕДНЬОВІЧНЕ АНГЛІЙСЬКЕ СТАТУТНЕ ПРАВО

План семінару

1. Особливості формування англійського статутного права.
2. Види статутного права.
3. Співвідношення статутного і загального права.

Література:

1. Аннерс Э. История европейского права (пер. со швед.) / Ин-т Европы. – М. : Наука, 1994. – С. 194-208.
2. Історія держави і права зарубіжних країн : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Л. М. Маймескулов, Д. А. Тихоненков, В. В. Россіхін, С. І. Власенко ; за ред. Маймескулова. – Х. : Право, 2011. – С. 311-313.
3. Історія держави і права зарубіжних країн. Хрестоматія: Навч. посіб. для студентів юрид. спец. вищих закладів освіти / За ред. В.Д. Гончаренка. – К.: Видавничий дім “Ін Юре”, 2002. – С. 224-245.
4. *Никифорак М.В., Максимюк О.Д.* Історія держави і права зарубіжних країн: Методичні матеріали до семінарських занять з історії держави і права зарубіжних країн. – Чернівці : Зелена Буковина, 2012. – С. 123-140.
5. Порівняльне правознавство : підручник / С. П. Погребняк, Д. В. Лук'янов, І. О. Биля-Сабадаш та ін. ; за заг. ред. О. В. Петришина. – Х. : Право, 2012.
6. *Страхов М.М.* Історія держави і права зарубіжних країн: [Підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих закладів освіти]. – Харків: Право, 1999. – С. 203-213, 277-284.
7. *Шевченко О.О.* Історія держави і права зарубіжних країн. Навч. посіб. для студентів юрид. вузів та факультетів. – К.: Олан, 2001. – С. 136-153.

Тема 8. КОДЕКС НАПОЛЕОНА 1804р.

План семінару

1. Історія створення Кодексу Наполеона.
2. Основні риси кодексу:
 - а) право власності;
 - б) зобов'язання;
 - в) сімейно-шлюбне і спадкове право.
4. Історичне значення Кодексу Наполеона.

Література:

1. Історія держави і права зарубіжних країн : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Л. М. Маймескулов, Д. А. Тихоненков, В. В. Россіхін, С. І. Власенко ; за ред. Маймескулова. – Х. : Право, 2011. – С. 408-416.
2. Історія держави і права зарубіжних країн. Хрестоматія: Навч. посіб. для студентів юрид. спец. вищих закладів освіти / За ред. В.Д. Гончаренка. – К.: Видавничий дім “Ін Юре”, 2002. – С. 358-502.
3. История государства и права зарубежных стран. Часть 2. Учебник для вузов / Под ред. проф. Крашенинниковой Н.А. и проф. Жидкова О.А. – М.: Изд. группа НОРМА-ИНФРА, 1998. – С. 48-118.
4. Захватаев В.Н. Кодекс Наполеона / В. Н. Захватаев. – М. : Инфотропик Медия, 2012. – С. 360-401, 492-516.
5. *Никифорак М.В., Максимюк О.Д.* Історія держави і права зарубіжних країн: Методичні матеріали до семінарських занять з історії держави і права зарубіжних країн. – Чернівці : Зелена Буковина, 2012. – С. 253-289.
6. *Страхов М.М.* Історія держави і права зарубіжних країн: Підручник. – Харків: Право, 1999. – С. 224-248.
7. *Шевченко О.О.* Історія держави і права зарубіжних країн. Навч. посіб. для студентів юрид. вузів та факультетів – К.: Олан, 2001. – С.168-182.

Тема 9. НІМЕЦЬКЕ ЦИВІЛЬНЕ УЛОЖЕННЯ 1896р.

План

1. Загальна характеристика, система і зміст Німецького цивільного уложення.
2. Основні риси зобов'язального права.
3. Право власності.
4. Шлюб і сім'я.
5. Характерні риси спадкового права.

Література:

1. Глиняний В.П. Історія держави і права зарубіжних країн : Навч. Посіб. / 5-те вид., перероб. і допов. – К. : Істина, 2005. – С. 599-615.
2. Історія держави і права зарубіжних країн. Хрестоматія: Навч. посіб. для студентів юрид. спец. вищих закладів освіти / За ред. В.Д. Гончаренка. – К.: Видавничий дім “Ін Юре”, 2002. – С. 503-548.
3. История государства и права зарубежных стран. Часть 2. Учебник для вузов / Под ред. проф. Крашенинниковой Н.А. и проф. Жидкова О.А. – М.: Изд. группа НОРМА-ИНФРА, 1998. – С. 656-657.
4. *Никифорак М.В., Максимюк О.Д.* Історія держави і права зарубіжних країн: Методичні матеріали до семінарських занять з історії держави і права зарубіжних країн. – Чернівці : Зелена Буковина, 2012. – С. 253-289.
5. *Страхов М.М.* Історія держави і права зарубіжних країн: Підручник. – Харків: Право, 1999. – С. 249-253.
6. *Шевченко О.О.* Історія держави і права зарубіжних країн. Навч. посіб. для студентів юрид. вузів та факультетів. – К.: Олан, 2001. – С.180-190.

Тема 10. АВСТРІЙСЬКЕ ЦИВІЛЬНЕ УЛОЖЕННЯ 1811р.

План

1. Кодифікація австрійського цивільного права.
2. Джерела створення австрійського цивільного уложення.
3. Основні риси сімейного права.
4. Право власності.
5. Значення австрійського цивільного уложення.

Література:

1. Бойко І. Правове регулювання цивільних відносин на українських землях у складі Австрії та Австро-Угорщини (1772-1918 рр.) / Вісник Львівського університету. Серія юридична. 2013. – Випуск 57. – С. 93-95.
2. Загальне цивільне уложення Австрійської імперії 1811р. // Хрестоматія з історії держави і права України. Т. 1. – К. : Ін Юре, 1997. – С. 320-374.
3. Кульчицький В. Джерела, структура, основні положення австрійського цивільного кодексу 1811 р. / В. Кульчицький, І. Левицька // Вісник Львів. ун-ту. Сер. юрид. – 2009. – Вип. 48. – С. 47-49.
4. Никифорак М.В. З історії кодифікації австрійського цивільного та цивільно-процесуального права / М.В. Никифорак // Науковий вісник Чернів. ун-ту : зб. наук. праць. Серія : Правознавство. – 2002. – Вип. 81. – С. 18-21.
5. Пахман С.В. История кодификации гражданского права. – М. : Зерцало. 2004. – с. 82-92.

Тема 11. ЗАКОНОДАВСТВО НАЦИСТСЬКОЇ ДИКТАТУРИ В НІМЕЧЧИНІ

План

1. Особливості системи права Німеччини в період нацистської диктатури.
2. Державне право.
3. Цивільне право.
4. Сімейне право.
5. Кримінальне право.
6. Процесуальне право.

Література:

1. Історія держави і права зарубіжних країн : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Л. М. Маймескулов, Д. А. Тихоненков, В. В. Россіхін, С. І. Власенко ; за ред. Маймескулова. – Х. : Право, 2011. – С. 172-188.
2. Історія держави і права зарубіжних країн. Хрестоматія: Навч. посіб. для студентів юрид. спец. вищих закладів освіти / За ред. В.Д. Гончаренка. – К.: Видавничий дім “Ін Юре”, 2002. – С. 592-659.
3. *Никифорак М.В., Максимюк О.Д.* Історія держави і права зарубіжних країн: Методичні матеріали до семінарських занять з історії держави і права зарубіжних країн. – Чернівці : Зелена Буковина, 2012. – С. .
4. *Страхов М.М.* Історія держави і права зарубіжних країн: Підручник. – Харків: Право, 1999. – С. 348-366.
5. *Тищик Б.Й.* Німеччина: історія державності та права (IX ст.- початок XXI ст.). – Львів: Тріада плюс, 2011. – С. 283-289.
6. *Шевченко О.О.* Історія держави і права зарубіжних країн. Навч. посіб. для студентів юрид. вузів та факультетів – К.: Олан, 2001. – С. 270-284.

Тема 12. КОНСТИТУЦІЯ У РЕСПУБЛІКИ У ФРАНЦІЇ

План

1. Історія прийняття та структура Конституції Франції.
2. Формування владних функцій:
 - а) президент;
 - б) уряд;
 - в) парламент;
 - г) судова влада;
 - д) місцеве управління.

Література:

1. Історія держави і права зарубіжних країн : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Л. М. Маймескулов, Д. А. Тихоненков, В. В. Россіхін, С. І. Власенко ; за ред. Маймескулова. – Х. : Право, 2011. – С. 172-188.
2. Історія держави і права зарубіжних країн. Хрестоматія: Навч. посіб. для студентів юрид. спец. вищих закладів освіти / За ред. В.Д. Гончаренка. – К.: Видавничий дім “Ін Юре”, 2002. – С. 653-670.
3. *Никифорак М.В., Максимюк О.Д.* Історія держави і права зарубіжних країн: Методичні матеріали до семінарських занять з історії держави і права зарубіжних країн. – Чернівці : Зелена Буковина, 2012. – С. .
4. *Страхов М.М.* Історія держави і права зарубіжних країн: Підручник. – Харків: Право, 1999. – С. 335-347.
5. *Шевченко О.О.* Історія держави і права зарубіжних країн. Навч. посіб. для студентів юрид. вузів та факультетів – К.: Олан, 2001. – С. 285-290.
6. Всеобщая история государства и права. Учебник для вузов в двух томах. Том 1. Древний мир и средние века / Под ред. В. А. Томсинова. – М.: ИКД «Зерцало-М», 2011. – С. 222-223.

Тема 13. ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ НОВІТНЬОГО ПРАВА ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

План

1. Особливості розвитку новітнього права Великобританії.
2. Статутне право.
3. Загальне прецедентне право.
4. Конституційні угоди.

Література:

1. Історія держави і права зарубіжних країн : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Л. М. Маймескулов, Д. А. Тихоненков, В. В. Россіхін, С. І. Власенко ; за ред. Маймескулова. – Х. : Право, 2011. – С. 172-188.
2. Історія держави і права зарубіжних країн. Хрестоматія: Навч. посіб. для студентів юрид. спец. вищих закладів освіти / За ред. В.Д. Гончаренка. – К.: Видавничий дім “Ін Юре”, 2002. – С. 75-105.
3. *Никифорак М.В., Максимюк О.Д.* Історія держави і права зарубіжних країн: Методичні матеріали до семінарських занять з історії держави і права зарубіжних країн. – Чернівці : Зелена Буковина, 2012. – С. .
4. *Страхов М.М.* Історія держави і права зарубіжних країн: Підручник. – Харків: Право, 1999. – С. 37-40, 43-44, 51-58, 60-71.
5. *Тищик Б.Й.* Історія держави і права країн Стародавнього світу: Навч. посібник. – Львів: Світ, 2001. – С.220-221, 231-236, 246-269, 298-317, 328-335, 341-347.
6. *Шевченко О.О.* Історія держави і права зарубіжних країн. Навч. посіб. для студентів юрид. вузів та факультетів – К.: Олан, 2001. – С. 56-67.

Тема 15. ЕТАПИ ІСТОРІЇ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

План

1. Закономірності розвитку західноєвропейської юридичної науки.
2. Антична юриспруденція.
3. Середньовічна західноєвропейська юриспруденція.
4. Західноєвропейська юриспруденція нового часу.
5. Новітня західноєвропейська юридична наука.

Література:

1. Аннерс А. История европейского права (пер. со швед.). – М. : Наука, 1994. – 394 с.
2. Берман Г.Дж. Западная традиция права: эпоха формирования / Пер. с англ. – 2-е изд. – М. : Изд-во МГУ: Изд. группа ИНФРА-М.- НОРМА, 1998. – С. 124-164.
3. Мейтленд / Режим доступа: /<http://dic.academic.ru/dic>.
4. Сырых В.М. История и методология юридической науки. – М. : НОРМА: ИНФРА-М, 2013. – 464 с.

Тема 14. ЛІСАБОНСЬКИЙ ДОГОВІР ЯК ДЖЕРЕЛО ЄВРОПЕЙСЬКОГО НАДНАЦІОНАЛЬНОГО ПРАВА

План

1. Місце Лісабонського договору в системі джерел європейського наднаціонального права.
2. Інститути ЄС за Лісабонським договором:
 - а) Європейський парламент;
 - б) Європейська рада;
 - в) Рада;
 - г) Комісія;
 - д) Суд Європейського Союзу;
 - е) Європейський центральний банк;
 - є) Рахункова палата
3. Права і свободи людини відповідно Лісабонського договору.

Література до семінару:

1. *Бобицький Н.* Лісабонський договір і майбутнє ЄС – “пацієнт швидше живий, ніж мертвий” / Н. Бобицький // Зовнішні справи. – 2008. – № 8. – С. 24-28.
2. *Европейский Союз: Основополагающие акты в редакции Лиссабонского договора с комментариями.* – М. : ИНФРА-М, 2010. – С.70-75, 331-358.
3. *Гладенко О.* Лісабонський договір ЄС 2007 року як новий етап еволюційного розвитку права Європейського Союзу / О. Гладенко // Вісник Центральної виборчої комісії. – 2008. – № 1(11). – С. 73–77.
4. *Сидорук Т.В.* Лісабонський договір: зміни та нововведення в інституційному устрої і праві ЄС / Режим доступу: <http://www.kymu.edu.ua/vmv/v/10/08.htm>.
5. *Treaty of Lisbon amending the Treaty of European Union and the Treaty establishing the European Community* // Official Journal of the European Union. Series C. – 2007. – Vol. 50. – № 306. – 271 p.

14. Рекомендована література для вивчення курсу “Історія європейського права”

Базова

1. Аннерс З. История европейского права. – Москва: Наука, 1996.
2. Всеобщая история государства и права. Учебник для вузов в двух томах. Том 1. Древний мир и средние века / Под ред. В. А. Томсинова. – М.: ИКД «Зерцало-М», 2011.
3. Гладенко О. Лісабонський договір ЄС 2007 року як новий етап еволюційного розвитку права Європейського Союзу / О. Гладенко // Вісник Центральної виборчої комісії. – 2008. – № 1(11). – С. 73–77.
4. Історія держави і права зарубіжних країн : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Л. М. Маймескулов, Д. А. Тихоненков, В. В. Россіхін, С. І. Власенко ; за ред. Маймескулова. – Х. : Право, 2011.
5. История государства и права зарубежных стран. Часть 1-2. Учебник для вузов. / Под. ред. проф. Крашенинниковой Н.А. и проф. Жидкова О.А. – М.: Изд-во НОРМА, 1996.
6. Історія держави і права зарубіжних країн. Хрестоматія. Навч. посіб. для студентів юрид. спец. вищих закладів освіти / За ред. В.Д. Гончаренка. – К.: Видавничий дім “Ін Юре”, – 2002.
7. Никифорак М.В., Максимюк О.Д. Історія держави і права зарубіжних країн: Методичні матеріали до семінарських занять з історії держави і права зарубіжних країн. – Чернівці: Зелена Буковина, 2012.
8. Страхов М.М. Історія держави і права зарубіжних країн: Підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих закладів освіти. – Харків: Право, 1999.
9. Тищик Б.Й. Історія держави і права країн Стародавнього світу: Навч. посібник – Львів: Світ, 2001.

10. Шевченко О.О. Історія держави і права зарубіжних країн. Навч. посіб. для студентів юрид. вузів та факультетів – К.: Олан, 2001.
11. Шевченко О.О. Історія держави і права зарубіжних країн: Хрестоматія для студентів юрид. вузів та факультетів. – К.: Вентурі, 1995.

Допоміжна

1. Арчер П. Английская судебная система. – Москва: Изд-во иностр. лит., 1959.
2. Бабанцев Н.Ф., Прокопьев В.П. Германская империя 1871-1918 гг. Историко-правовое исследование. – Красноярск: Изд-во Красноярск. ун-та, 1984.
3. Бардах Ю., Леснодорский Б., Пистрчак М. История государства и права Польши. – Москва: Юрид. лит., 1980.
4. Батыр К.И. История феодального государства Франции. – Москва: Изд-во МГУ, 1975.
5. Беляева Г.П., Ливанцев К.Е. Государство и право Англии (1640-1871 гг.) и Франции (1789-1871 гг.). – Ленинград: Изд-во Ленингр. ун-та, 1967.
6. Бобицький Н. Лісабонський договір і майбутнє ЄС – “пацієнт швидше живий, ніж мертвий” / Н. Бобицький // Зовнішні справи. – 2008. – № 8. – С. 24-28.
7. Галанза П.Н. Феодальное государство и право Германии. – Москва: Изд-во МГУ, 1963.
8. Гантман В.Й. Государственный строй Италии. – Москва: Изд-во ИМО, 1961.
9. Глиняний В.П. Історія держави і права зарубіжних країн : Навч. Посіб. / 5-те вид., перероб. і допов. – К. : Істина, 2005.
10. Громаков Б.С. История буржуазного государства и права в период общего кризиса капитализма: США, Великобритания, Франция, довоенная Германия, Италия, ФРГ и Япония. – Москва: Изд-во ВЮЗИ, 1967.
11. Драбкин Я.С. Становление Веймарский республики. – Москва: Наука, 1978.
12. Дроніков В.К. Римське приватне право. – К.: Вид-во Київськ. ун-ту, 1961.

13. Европейский Союз: Основополагающие акты в редакции Лиссабонского договора с комментариями. – М. : ИНФРА-М, 2010.
14. Ерофеев Н.А. Английский колониализм в середине XIX века: Очерки. – Москва: Наука, 1977.
15. Жидков О.А. История буржуазного права (до периода общего кризиса капитализма). – Москва: Изд-во УДН, 1971.
16. Исаев М. Французский уголовный кодекс 1791 г. // Советское государство и право. – 1941. – № 4.
17. Історія держави і права зарубіжних країн : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Л. М. Маймескулов, Д. А. Тихоненков, В. В. Россіхін, С. І. Власенко ; за ред. Маймескулова. – Х. : Право, 2011.
18. История права: Англия и Россия: Сб. статей. – Москва: Прогресс, 1990.
19. Карлейль Т. История французской революции. – Москва: Мысль, 1991.
20. Катрич В.М. Історія рабовласницької держави та права Стародавньої Греції. – К.: Вид-во Київськ. ун-ту, 1969.
21. Катрич В.М. Держава і право Стародавнього Риму. – К.: Вид-во Київськ. ун-ту, 1974.
22. Кечекьян С.Ф. Государство и право Древней Греции. – Москва: Юрид. лит., 1963.
23. Ковалев А.М. Современное состояние Конституции V республики во Франции: Проблема реформы Конституции // Государство и право. – 1997. – № 4.
24. Кострицина (Крашенинникова) Н.А. Ограничение гарантий неприкосновенности личности в английском праве: Habeas Corpus Act 1679 года и чрезвычайное законодательство. – Москва: Госюриздат, 1957.
25. Куцина С.М. Польская Правда – важнейший источник феодального права Польши // Ученые записки ВЮЗИ. – Вып. XX., Ч. III., 1970.
26. Лапова Р.А. Ноябрьская революция 1918 г. в Германии и образование Веймарской республики (1918-1919 гг.). – Саратов: Изд-во Саратов. юрид. ин-та, 1962.

27. Липшиц Е.З. Законодательство и юриспруденция в Византии в IX-XI вв. – Ленинград: Изд-во Ленингр. ун-та, 1981.
28. Лисневский З.В. История государства и права Великобритании (1870-1917). – Ростов: Изд-во Ростовск, ун-та, 1975.
29. Мортон А.Л. История Англии. – Москва: Изд-во иностр. лит., 1956.
30. Підпригора О.А. Основи римського приватного права. – К.: Вища школа, 1995.
31. Рене Давид. Основные правовые системы современности. – Москва: Мысль, 1988.
32. Рыжов К. Все монархии мира. Западная Европа. – Москва: Вече, 1999.
33. Савельев В.А. Германское гражданское уложение. – Москва: ВЮЗИ, 1983.
34. Савельев В.А. Английский кабинет в XVIII – начале XIX вв. // Труды ВЮЗИ. – Т. 43., 1977.
35. Сидорук Т.В. Лісабонський договір: зміни та нововведення в інституційному устрої і праві ЄС / Режим доступу: <http://www.kyumu.edu.ua/vmv/v/10/08.htm>.
36. Страхов Н.Н. Основные закономерности и этапы государственно-правового развития зарубежных стран. – Харьков: Изд-во Харьк. юрид. ин-та. 1987.
37. Страхов М.М. Основні закономірності становлення буржуазної держави і права у провідних країнах Європи і в Північній Америці. – К.: УМК ВО, 1981.
38. Страхов М.М. Історія держави і права Стародавнього світу. – Харків: Вид-во Українськ. держ. юрид. академії, 1994.
39. Сырых В.М. История и методология юридической науки. – М. : НОРМА: ИНФРА-М, 2013. – 464 с.
40. Тищик Б.Й. Історія держави і права Німеччини 1917-1945. – Львів: Вид-во Львівськ. ун-ту, 1973.
41. Тищик Б.Й. Історія держави і права Стародавнього Світу: Навчальний посібник у двох томах. – Львів: Вид-во «Сподом», 1999. – Т. 1-2.
42. Тищик Б.Й. Історія держави і права Стародавнього Риму. – Львів: Вид-во «Сподом», 1999.

43. Уолкер Р. Английская судебная система. – Москва: Юрид. лит., 1980.
44. Урьяс Ю.П. Политический механизм ФРГ. – Москва: Наука, 1978.
45. Утевский Б.С. История уголовного права буржуазных государств. – Москва: Госюриздат, 1950.
46. Шевченко О.О. Історія держави і права зарубіжних країн. – К.: Вентурі, 1994.
47. Treaty of Lisbon amending the Treaty of European Union and the Treaty establishing the European Community // Official Journal of the European Union. Series C. – 2007. – Vol. 50. – № 306. – 271 p.